

Bu makaleye atıf yapmak için:

Kulu, M. Mustafa. "Editörden *Filistin Araştırmaları Dergisi (FİAD)* no. 1, 1-6." Yaz 2017.

EDİTÖRDEN

M. Mustafa KULU

Selçuk Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
(ORCID iD: 0000-0002-6625-3727 | mkulu@selcuk.edu.tr | mmkulu@gmail.com |
www.israiliyat.com | @mmkulu)

Bu dergiyi çıkarma çabamızın iki yıl önce Filistin- İsrail ile ilgili bir araştırma merkezi kurma çalışmalarımızın neticeye erişmemesi üzerine gerçekleştiğini itiraf etmeden başlayamayacağım. 2013 yılında Türk Tarih Kurumu'nda (TTK) vermeye başladığım İbranice dersinden sonra bu alanla ilgili akademik ve kurumsal bir yapılanmaya girme çabam olmuştu. Bu noktada başta İbranice dersini verdiğim arkadaşlarım olmak üzere bu alanla ilgili nasıl bir çalışma yapılabileceğine ilişkin yoğun bir istişare tecrübesi yaşadım. Neticede akademik bir dergi ile yola çıkmanın bu şartlarda en makul yol olduğunu anladım.

Dergi çıkarma düşüncemi şuan derginin editör yardımcısı ve yayın kurulu üyesi olan Can DEVECİ'ye açtığımda onun da böyle bir düşünceye hazır olmasından dolayı hızlı yol aldık. Tüm desteği ve heyecanı için teşekkürler.

Yaklaşık olarak bir yıllık bir hazırlık sürecinin arkasından dergiyi yayınlamış bulunuyoruz. Bu süreçte bizleri yalnız bırakmayan yayın kurulunun diğer üyeleri Alaattin DOLU ve Selim TEZCAN arkadaşlarıma yardımları ve teşvikleri için ayrı ayrı teşekkürü bir borç bilirim.

İlk sayıya makale göndererek bu adımın atılmasına katkı sağlayan yazarlarımız olmasaydı bu dergi elbette ki çıkmazdı. Hepsine tek tek teşekkür ederim. Çünkü böyle bir dergi çıkaracağız dediğimiz zaman bize genelde makale bulmanın müşkilliği hep hatırlatıldı. Sebebi olarak ilgilenilen coğrafyanın ve milletlerin küçüklüğü akla gelebilir. Şöyle ki, yüzölçümü Antalya büyüklüğünde (20.790 km²) olan Filistin/ İsrail'in (424 km² iç suları dahil 20.770 km²; işgal ettiği Doğu Kudüs 70 km², Batı Şeria 5.655 km², Golan 1.154 km² ve 365 km² Gazze ile toplamda yaklaşık 27.736 km²) nüfus olarak 14 milyonluk İstanbul (5.313 km²) ölçeğinde bir ülke olmasıdır (Batı Şeria 3,2 milyon, Gazze 1,9 milyon ve İsrail 8,7 milyon toplamda yaklaşık 14 milyon). Ayrıca dünyanın çeşitli yerlerine dağılmış Yahudi ve Filistinlilerin nüfusu da ayrı ayrı bu sayıya yakındır. Fakat bu rakamsal gerçeğin tamamı ile durumu açıklaması zordur.

Yüzölçümü olarak Türkiye'nin üç katı büyüklüğün de olup da birçok insanın hac vesilesiyle ziyaret ettiği Ortadoğu'nun coğrafi olarak en büyük devleti Suudi Arabistan'la ilgili ülke çalışmaları da çok değildir. Türkiye'de Ortadoğu veya diğer bölgelerle ilgili çalışmaların ve uzmanların sayısı Avrupa'ya nazaran daha azdır.

Fakat ben bu endişeye kuşku ile yaklaştım. Yaşadığım tecrübe de beni yanıltmadı. Çünkü Türkiye'de Filistin/ İsrail'le ilgili niteliği birbirine eşit olmasa da nicelik olarak azımsanamayacak bir çalışma birikiminin varlığından emindim. Benim böyle düşünmemin nedeni, Ortadoğu'da bulunup da akademik olarak küçümsenemeyecek bir ülke olan İsrail'in vatandaşlarının İngilizce olarak yazdığı kaynakların çok olmasıdır. Ayrıca İsrail- Filistin çatışmasının Ortadoğu'daki birçok tartışmalı konu ile ilişkili olması ister istemez akademisyen ve araştırmacıları İsrail ve Filistin akademisini ve medyasını takip etme mecburiyetinde bırakıyordu. İsrail ile özel ilişkisi olan ABD ve batıda İsrail'le ilgilenen ve/veya Yahudi kökenli uzmanların yazdıkları Türkiye'de takip edilmekteydi. Disiplinler arası bir yaklaşımla değerlendirilmesi gereken bir alandaki talebe karşılık olarak çıkarılan bu derginin zorlanmamasından doğal bir şey olmamalıdır. Ayrıca yayın kurulunda yıllardır bu alanı çalışmış uzmanların bulunuyor olması da bu alandaki uzmanlara ulaşmada büyük kolaylık sağladı.

Türkiye'de Ortadoğu ile ilgili kurum ve süreli yayınların sayısı 2000'li yıllarda artmaya başlamıştır. Son yıllarda Ortadoğu'daki ülkeleri tek tek inceleyen kurum açılmaya ve süreli yayınlar çıkmaya başlamıştır. Son dönemlerde ekonomi, kimlik ve güvenlik temelli dış politika çalışmalarının artması ile ülke çalışmalarına olan ilgi daha da derinleşmiştir.

Bu noktada İran'la başlayan kurum ve süreli yayınlar adınının İsrail/ Filistin ve diğer ülkelerle (Mısır, Suudi Arabistan vb) devam edeceği tahmin edilebilir. Ayrıca üniversitelerde yeni yeni açılmaya başlayan bölümler ve araştırma merkezlerinin sayısının artacağı da muhakkaktır. İsrail çalışmalarının Türkiye'deki ve dünyadaki gelişimini analiz eden bir çalışma yazmayı planladığımı da buradan haber vermek isterim.

Filistin Araştırmaları Dergisi- [כתב העת ללימודים פלסטיניים, مجلة الدراسات الفلسطينية, Bulletin of Palestine Studies - BPS], yılda iki kez yayınlanan hakem bir dergi olup, Filistin, İsrail ve Ortadoğu ile ilgilenen herkes için önemli bir kaynaktır. Disiplinler arası bir dergi olarak hedefi, Türkiye'nin Filistin, İsrail ve Ortadoğu politikalarını tartışmak ve Filistin, İsrail ve bölgenin tarihsel, siyasal, sosyal ve kültürel yönlerini analiz etmek için entellektüel bir platform sağlamaktır. Bu amaçlar doğrultusunda, Filistin İsrail Araştırmaları Dergisi, Filistin ve İsrail'in Türkiye, Orta Doğu ve dünya ile ilişkilerine yakın önem

vermekte olup teorik ya da karşılaştırmalı yaklaşımla Modern Filistin ve İsrail'e yoğunlaşan bilimsel makaleleri teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

FİAD sadece bilinen akademisyenlerin çalışmalarını değil aynı zamanda geleceğin sayılı uzmanları olabilecek yüksek lisans ve doktora yazarlarının yenilikçi araştırma çalışmalarını da teşvik etmek için yayınlamaktadır. Orijinal konuları ve yöntemleri içeren birçok yüksek lisans ve doktora tez çalışması basılamamaktadır. Tezden makale yayınlamanın yazarın seçtiği alana bilgi katkısı, kariyerini geliştirme ve kişisel doyum gibi birçok faydası vardır. Tezin bazı bölümlerini bilimsel makale olarak basmak monografik bir kitap olarak yayınlanırken problem olarak algılanmamalıdır.

Yayın kurulu olarak dergimizin kapsam ve içeriğini elimizden geldiğince iyi tespit etmeye çalıştık. Bu çerçevede Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Temel Alanı'nda çalışan araştırmacıların ilgilendikleri Bilim Alanı'nda Filistin, İsrail, Yahudilik ve Kudüs anahtar kelimeleri ile ilgili bilimsel çalışmalar yayınlanmaktadır.

Bu dergiyi çıkarırken, bağımsız, akademik, itibar duyulan ve güçlü temelleri olan bir referans kaynağı/ başvuru mercii olmayı umarak yola koyulduk. Bu alanla ilgili ulusal ve uluslararası akademik çalışmaları yakından takip ederek bir bilgi birikiminin oluşmasına katkı sağlamayı kendimize bir vazife bildik. Ayrıca bu alanda bilinen veya bilinmesi gerekip de uzmanlıkları hak ettiği yerde olmayan akademisyenleri tanıtmayı amaçladık. Filistin İsrail çalışmalarındaki akademisyenler, profesyoneller ve araştırmacılar arasındaki iletişim ve bilgi paylaşımını artırarak verimli, keyifli ve prestijli bir ortam sağlamak istedik.

Dergimizde birbirinden farklı beş adet makale vardır. Bu makaleler hakkında kısaca ek bilgi vererek makalelerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamak istiyorum.

İhsan SATIŞ tarafından yazılan makale Eski Kudüs'ün batı yönündeki iki Hristiyan mahallesinden birisi olan Ermeni cemaati ile ilgilidir. Bu makale, Hristiyan kültürünün bir parçası olmasına rağmen dini inanç (Miafizt) ve dilleri (Ermenice) ile diğer Hristiyanlardan ayrıldığı için resmi olarak ayrı bir idari birim kabul edilen Ermeni cemaatinin Osmanlı dönemindeki tarihi hakkında Türkçe başvuru kaynağı olabilecek bilgiler içermektedir. 25 Aralık tarihinden farklı olarak 6 Ocak tarihinde Doğum (Noel) ve 12 gün sonraki Epifani'yi (vaftiz) aynı günde kutlayan Ermeniler, sur içindeki Kıyame Kilisesi, sur kenarındaki Meryem Ana Mezarı Kilisesi, Zeytin Dağı'ndaki Göğe Yükseliş Kilisesi, Beytullahim'deki Doğu Kilisesi yönetiminde Ortodoks ve Doğu Katolikleri ile beraber üçüncü bir ortaktır. Ayrıca Eçmiadzin merkezli Ermeni Apostolik Kilisesi'ne bağlı olan Kudüs'teki Ermeni Patrikliği Hayfa, Yafa, Ramle, Nasıra,

Batı Şeria ve Amman'daki Ermeni Apostolik (Ortodoks) kiliselerinin üzerinde otorite merciidir.

Ermeni anavatanı dışında yaşayan ilk diasporalardan birisi olan Kudüs Ermeni mahallesi Osmanlı döneminde Kudüs'te Ortodoks ve Katoliklerden sonra üçüncü büyük gayrimüslim iken Yahudilerin nüfusunun artması ile onların gerisine düşmüştür. 1947 yılında Filistin Ermenilerinin önemli bir kısmının (1500) Sovyet Ermenistan'ına gönderilmesi ile Kudüs Ermeni cemaati için uzun bir çöküş dönemi başlamıştır. Ermenilerin kaledeki varlığı, 1967 sonrası kale içinde artan Yahudi yerleşimi sonrasında daha da küçülmüştür. Buna rağmen Doğu Kudüs'teki demografik ve maddi kültürel yapısı Türkiye (Hatay/ Vakıflı mahallesi) İran, Suriye ve Lübnan gibi ülkelerdeki yerleşim yerlerini (enclave) hatırlatmaktadır. Bugün Kudüs'te sur içinde 30 bin Müslüman, 3 bin Yahudi yanında 3 bin Hristiyan ve 700 Ermeni yaşamaktadır. Toplamda Kudüs'te 2000, tüm Filistin/ İsrail'de ise 10 bin civarında Ermeni vardır. 1967 öncesinde İsrail'de yaşayanlar İsrail vatandaşlığı kazanmışken Doğu Kudüs'te ve Batı Şeria'da yaşayanlar 1967'den sonra Ürdün veya Filistin vatandaşı olarak kalmışlardır. Kudüs'te yaşayan bu Ermenilerin İsrail'de kalıcı oturma izni vardır.

Tuğçe ERSOY tarafından yazılan makalenin konusu Habermas tarafından ortaya atılan ve Müller tarafından geliştirilen Almanya/ Batı kökenli olan "Anayasal Vatansızlık/ Yurttaşlık" olgusunun, anayasal etnik ayrımcılığın olduğu ve yakın zamanda ulus devlet olmayı yasallaştıracak olan İsrail'deki teorik ve pratik durumu ile ilgilidir. Ersoy'un makalesi tek devletli çözümün nasıl sağlanacağına cevap arayan bir makaledir. Bu noktada tek devletli çözümde iki ideal yol vardır: Birincisi etnik ve dini kimliklerin önemi olmayıp hepsinin eşit olduğu, devletin tüm vatandaşlarına eşit davrandığı tek devletli siyasal sistem; ikincisi Belçika'da Felemenkler ve Valonlar arasında olduğu gibi iki uluslu, tek devletli bir siyasal sistem ve demokratik çözüm. Ersoy'un makalesi bunlardan birincisinin olabilirliği ile ilgilidir. Aslında İsrail kendisini Yahudi ve demokratik olarak kabul ettiği için anayasal yurttaşlığa dayalı ilk yolu kabul etmesi zordur. İkinci yol ise Siyonizm'in ilk dönemlerinde kısmen savunulmasına rağmen yaşanan tarihi geçmişten sonra Yahudi tarafının kolay kolay kabul etmeyeceği bir vakadır.

Ayşe Ömür ATMACA tarafında yazılan makalede ise Arap baharının Filistin'e olan etkisini incelenmektedir. Arap kışına dönüşen Arap baharının Filistin'e olan etkisi aslında iki devletli çözümün çöküşünün tescilli olmuştur. Arap kışı Filistinliler arasındaki ayrılığı körüklerken, İsrail bahar yaşamaya başlamış ve en sorunlu olduğu komşusu Suriye etkisiz hale gelirken, dinci terörün ön plana çıkmasıyla Filistin sorunu ikinci sıraya düşmüştür. İsrail bölgede demokratikleşmenin geleceğinin olmayışının ortaya çıkması üzerine

eski güvenlik eksenli milli güvenlik politikalarını ön plana çıkarmıştır. Bölgede İran'a karşı oluşan kutuplaşmanın başını çekerek kendini güvene almaya çabalamaktadır. Arap baharı sonrasında bölgede ortaya çıkan kutuplaşmanın Batı Şeria ve Gazze arasındaki ayrılığı daha da derinleşmesi ve körüklemesi beklenmektedir. İsrail, Arap baharının kışa dönüşmesi sonrasındaki anarşi ve kaos durumunu düşünerek strateji geliştirmektedir. Batı Şeria'nın Sina veya Gazze gibi olmaması için çabalamaktadır. Bu noktada İsrail şu anki sınırları içinde Arap Baharı istemeyecektir. Çünkü olası bir Filistin baharı da kışa dönüşeceği için bu durum kendi güvenliğini etkileyecektir.

Ayşe TEKDAL FİLDİŞ'in yazdığı makale ise bugün büyük oranda Sünni Müslüman, Hristiyan ve Dürzüden oluşan İsrail vatandaşı Arap/ Filistinlilerinin parçalanmış aidiyet ve kimlik sorunu ile ilgilidir. Devlet, Arap etnisitesini dinlerine göre tasnif ettikten sonra Hristiyan etnistesine mezheplerine göre farklı dini haklar verirken Sünni Arapların bir kısmını geçmişteki yaşam biçimlerine göre bedevi olarak adlandırarak tekrar sınıflandırmaya çalışmaktadır. İsrail vatandaşı olan Arapların yarısına yakını kuzeyde Celile'de (Nasıra ve Şefa Amr vb) yaşarken geri kalanı Hayfa (Vadi Ara, Ümmül Fahm, Baka Cat, Karmel City vb) Merkez (Taibe, Tira, Kalansave, Lod, Ramle) ve güneyde Negev'de (Rahat ve tanınmamış köyler) yaşamaktadır. İsrail yasalaştırmaya çalıştığı Yahudi Ulus Devlet Yasası ile iki farklı vatandaş modeli öngörmektedir. Araplar ikinci sınıf vatandaş muamelesine maruz kalma tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Hükümet tarafından hazırlanan "Temel Hukuk: Yahudi Halkının Ulus Devleti Olarak İsrail" teklifi Mayıs 2017'deki ilk görüşülmesinde mecliste kabul edilmiş olup, ikinci ve üçüncü görüşmeden de olumlu karar çıkarak kanunlaşması beklenmektedir. İsrail'in etnik-dini bir devlete dönüşmesine karşı kendi haklarını korumak isteyen Arap vekillerin Kasım 2016'da sunduğu karşı yasa teklifinde bir bakıma yerli (indigenous) halk olarak kabul edilebilecek Filistinlilerin azınlık haklarını korumayı amaçlayan ve onlara ulusal azınlık statüsü sağlayan temel kanun teklifi ilk görüşülmesinde reddedilmiştir.

Araplar iki devletli çözümün sonuca ulaşması veya çökmesi süreçlerinden fazlasıyla etkilenecektir. İki devletli bir barış çözümünde toprak değişimiyle vatandaşlıklarını kaybetme durumu olduğu gibi savaş durumunda sürgünle topraklarından çıkarılma korkusu da yaşamaktadırlar. Filistin vatandaşı olmaları durumunda gönülden bağlı oldukları Kudüs'ten ve Aksa'dan ayrılma endişesini taşımaktadırlar.

Asuman GÖLPINAR tarafında yazılan kitap değerlendirmesinde, "Filistin/ Nasrani Hristiyanlarının" tarihine ışık tutan bir eser incelenmektedir. Doktorasını 1995 yılında tamamlayan Oded Peri kitabında Osmanlı dönemi başlarındaki Kudüs Hristiyan varlığının dini yapısı hakkında bilgiler

vermektedir. Bu eserin okunması İsrail ve Filistin'de yaşayan Hristiyanların hangi tarihsel süreçten geçerek bugünkü dini kurumsal yapıya kavuştuklarının anlaşılması açısından önemlidir.

Bugün sayı bakımında olmasa bile önem ve nitelik bakımından önemli bir Hristiyan bir nüfus barındıran İsrail'de, Osmanlı zamanında daha fazla Hristiyan yaşıyordu. Mesela 1922 yılında 757 bin kişinin yaşadığı Filistin'in, 590 bini Müslüman iken, Yahudiler 83 bin, Hristiyanlar ise 73 bin idi. İsrail'in kurulması ile ortaya çıkan sürgünden Hristiyanlar da etkilenmesine rağmen, Müslüman tersine dini maddi kültür eserleri ayakta kalmıştır. Bugün İsrail'de yaklaşık 150 bin, Batı Şeria'da 50 bin, Gazze'de ise bin civarında Hristiyan yaşamaktadır. Filistin/ İsrail'deki Hristiyan nüfusun yaklaşık % 80'i kendilerini Filistinli Arap olarak nitelendirmektedir. Bugün dünyaya dağılmış 12 milyonluk Filistinli nüfusun %6'sını oluşturan Hristiyanların sadece %30'u Filistin/ İsrail'de yaşamaktadır. Geri kalan Filistinli Arap Hristiyanlar öncelikle tarihi Filistin'i çevreleyen Arap ülkelerinde ve diasporada, özellikle Latin Amerika (Arjantin ve Şili), Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya'da yaşamaktadır.

İsrail ve Filistin, Hristiyan toplulukların dini kurumlarının idaresinde tarihi mirası gözetilen bir idare uygulamaktadır. İsrail Hristiyan toplulukların dini ve toplumsal idaresinin Ortadoğu'da başarılı olduğu bir ülkedir. Bu yüzden Hristiyan medeniyeti ile Yahudi medeniyeti arasında büyük sorunlar yaşanmamaktadır. Sağlıklı bir dini kurumsal yapının yanında Hristiyanların eğitim kurumlarının çok ileri olması bu müreffeh hayatın devamında önemlidir. Ayrıca bugün Filistin Araplarının kendilerini Filistinli olarak kimliklendirmelerinde Osmanlı'nın devraldığı ve devam ettirdiği bu dini idare tarzı önemlidir. Bu atmosferin bir sonucu olarak Hristiyan dünyası ile Filistin yönetiminin ilişkisi çok olumludur.

Dergimizin ilim dünyasına hayırlı olması dileklerle...